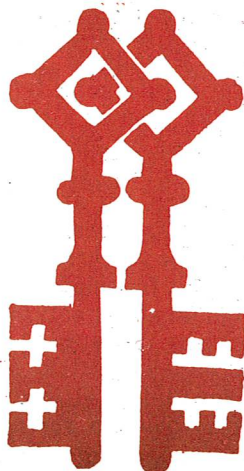
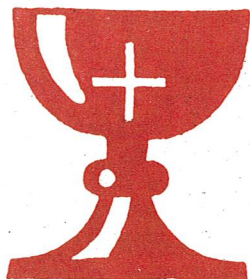
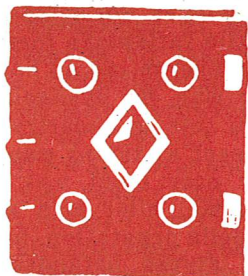

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

3/1989

ISSN 0903-6113

DAGLIG BØN FOR KIRKENS FORNYELSE

Himmelske Fader,
udgyd din And over hele din kirke.
Giv os

en ny vision af din herlighed,
en ny erfaring af din magt,
en ny troskab mod dit Ord,
en ny hengivenhed i din tjeneste,
således at

- gennem vort fornyede vidnesbyrd -
dit hellige navn bliver æret
og dit rige fremmet
gennem Jesus Kristus, vor Herre.
Amen!

LANDSKONVENT 1989

Dette nummer af RE-FORMATIO er viet landskonventet den 4.-6.maj i Hans Egede Kirke og menighedshus på Østerbro, København, og rummer på en enkelt undtagelse nær alle de prædikener, taler og foredrag, som blev holdt dér.

Red.

VIER HØJKIRKELIGE!

FORMANDSTALE VED GENERALKAPITLET DEN 6. MAJ 1989

"Vi er højkirkelige! Det er vor glæde og vor stolthed. Vi er det, fordi højkirkeligheden er den bevægelse i den danske kirke, som bedst bevarer vor åndelige arv samtidig med, at den er åben for fornyelse. Højkirkeligheden er ganske vist foragtet af mange, men indebærer alligevel visioner og glæde.

Højkirkeligheden er ikke snæver og provinsiel, men katolsk i ordets rette betydning. Den er åben overfor de store kirkefamilier i verden og vil tage vare på kirkens erfaringer fra alle folk og alle tider. Højkirkelige gudstjenester er aldrig kedelige. De er fyldt med lovsang, liv og glæde. Derfor er vi højkirkelige. Derfor er vi med i FKF".

Sådan stod der i Re-formatio nr. 1/1989, og det er gode og sande ord, som vi må tage til os og give videre til andre.

1. VI ER DEN BEVÆGELSE I DEN DANSKE KIRKE, SOM BEDST BEVARER VOR ÅNDELIGE ARV.

Det er store ord, og der skal nok være nogen, der synes, de osrer af selvglæde. Men hvis der er selvglæde i dem, er det ikke andet end den, som alle føler for deres eget og det, de står for. Hvorfor skulle jeg stå i højkirkeligheden og arbejde for den, hvis ikke jeg mente, det er den bevægelse, der bedst bevarer vor åndelige arv. Mente jeg det ikke, ville jeg hurtigst muligt forlade den, for jeg anser det for livsvigtigt for vor kirke, at den bevarer sin åndelige arv. Uden den ville kirken slet ikke være nogen kirke.

Til vor mest dyrebare arv hører naturligvis evangeliet, at vi retfærdiggøres ved tro på Jesus Kristus

uden lovens gerninger. For dette vil vi stride mod alle farisæiske forsøg på at liste gerningerne ind ad bagvejen, som når man gør evangeliet til befrielse fra sult og undertrykkelse og til accept af tidens mange ideologier, der osrer langt væk af moralsk forargelse, eller man gør troen til en åndelig præstation, hvis inderlighed og styrke ustandselig skal måles og vejes, hvorved frelsen gøres uvis.

Evangeliet er centrum og nerve i vor tro, og den er apostolsk. Vi er "opbyggede på apostlenes og profeternes grundvold med Jesus Kristus selv som hovedhjørnesten", Ef. 2,20. Denne apostolske arv er grundvolden, som vi sammen med mange andre vil holde vor kirke fast på. For uden den ville kirken ikke være kirke:

Og mærk det, hver en

folkestamme,

som knæle vil i Jesu navn:

var moderskødet ej det samme,

ej heller så var Faders favn;

og havde kirken grundvold

skiftet,

ej sandheds Gud den havde

stiftet,

thi evig fast står sandheds ord.

Grundtvig 1837.

Til vor arv hører selvfølgelig først og fremmest Bibelen. Den er kirkens bog, skrevet af kirken og for kirken og kan derfor kun tolkes sandt og ret ud fra kirkens tro. Til at vogte vor arv hører, at vi frabeder os alle eksegetiske paver, der vil tyrannisere menighederne med fremmede lærdomme, der hentes ud af det selvfor-gudende menneske og indlægges i åbenbaringen. Når det eksegetiske pavedømme foregiver blot at ville give menighederne Bibelen sådan, som den

virkelig er, er det kun udtryk for en Bibelfundamentalisme, der ligger fjernt fra kirkens forståelse af Skriften. Kirken kender kun Bibelen som åbenbaring af kirkens tro og interesserer sig ikke for nogen påstået "virkelighedens" Bibel. Hvem ved, om den moderne verdens virkelighed er så virkelig?

Til vor arv hører endvidere de oldkirkelige bekendelser, de 7 økumeniske konciler i løbet af de første 800 år, kirkefædrene, gudstjenesten og vor lutherske bekendelse, som vi har den i Den Augsburgske Bekendelse og i Luthers Lille Ketekismus. Alt dette hører til vor sandt katolske arv-også den lutherske bekendelse. Netop den er katolsk. Vi lægger vægt på at være lutherske og være tro mod vor lutherske arv. Derimod er vi ikke konfessionalister og har aldrig svoret Martin Luther troskab. Skulle det vise sig ved nærmere granskning, at Luther mod sin egen hensigt har fraveget vor katolske arv, er vi naturligvis mere katolske, end vi er lutherske. Men heri fraviger vi jo netop ikke det lutherske.

Endelig hører det til vor arv, at vor kirke er dansk. Kristendom er ikke ætervaderi, men inkarnation. Ordet blev kød og tog bolig blandt os – i den virkelighed, der er vores, og den er dansk. Vi tilhører et bestemt folk med en bestemt historie, et bestemt sprog og en bestemt folkelighed. I denne virkelighed har ordet slået rod, og dette har sat sit præg ikke blot på os danskere, men også på ordet selv. Der er noget, der hedder dansk kristendom. Vi vedkender os H.C. Sthen, Kingo, Brorson, Ingemann. Grundtvig, Vilh. Beck og hvem, der ellers har sat sit præg på vor kirke.

Der er imidlertid en arv, som uretmæssigt har indsneget sig i vor og alle vesteuropæiske kirker, og som vi

ikke har særlig meget lyst til at bevare. Det er arven fra den franske revolution, hvis 200 års jubilæum i år, kulturradikale og humanister nok skal vide at fejre. Den franske revolution blev båret af tanker fra de såkaldte oplysningsfilosoffer. Oplysning og fornuft skulle gøre menneskene frie og lykkelige, og fornuften skulle være eneste vejleder. Menneskerettighedserklæringen udråbte frihed, lighed og broderskab for alle, og samme erklæring hævdede, at grundlaget for al statsmagt udelukkende hviler hos folket som skarp modsætning til romerbrevets "der er ingen øvrighed, uden at den er fra Gud". Mennesket satte sig i Guds sted, og kirkefjendskabet tog til. Kirkens ret til ejendom afskaffedes, og præsterne blev statstjenestemænd. Ecrasons l'infame! Knus den afskyelige! havde Voltaire sagt om kirken, og fornuften som gudinde blev tilbudt i selveste Notre Dame. Der var tale om en ny religion, der byggede på hadet til den gamle, og meningen med det hele var at styrte Gud fra tronen for at sætte mennesket på den i stedet. En human religiøsitet brød frem med dæmonisk kraft og rev alle skranker ned for at skabe et nyt menneske på en ny jord. Og hvilket menneske! Rædselsherredømme med guillotine og massehenrettelser fulgte dette nye menneske. For hvor Gud i himlen afskaffes, bliver mennesket totalitært.

En epoke blev indledt, som først nu 200 år efter synes at gå mod sin ende. I Rusland, Kina, Ætiopien, Cuba, Østeuropa og mange andre steder indførtes ved revolutioner sækulare konstitutioner, hvor det offentlige liv blev gjort gudløst. I demokratier som vort eget, der ikke oplevede revolutionen, fik ånden fra 1889 sit ansigt i rationalisme, humanisme, so-

cialisme og åndsradikalisme, der på fredelig vis erobrede magten i samfund, undervisning og medier og efterhånden fik ændret befolkningens normbegreber. Teologerne kæmpede naturligvis imod, men tilpassede sig efterhånden alligevel – det er jo det letteste, når man står over for majoriteten. Man accepterede frigørelsen fra Guds ord, Guds bud og Guds kirke, man lavede sin egen fornuftige moral om den størst mulige lykke til det størst mulige antal, om det mest hensigtsmæssige, man accepterede lighedsideologien som noget nær en guddommelig åbenbaring (særlig når det drejede sig om kvindelige præster), man talte om en religionsløs kristendom og lavede en Gud-er-død-teologi, en dennesidighedens "kristendom", man ville ikke være bundet af gamle dogmer og kirkens liturgi, men lavede sin egen strømlinjede kristendom og gudstjeneste, som bedre passede til en ny tid og "sagde tidens mennesker noget".

Denne arv hører ikke med til dansk kristendom. Vi vil ikke kendes ved den, men tværtimod bekæmpe den – ligegyldigt i hvilken forklædning den optræder. I denne kamp står vi heldigvis ikke alene. Der er andre før os, der dygtigt og skarpsindigt har taget sig for ud fra genuin luthersk kristendom at afsløre humanismens og kulturradikalismens dæmoniske og i sidste ende menneskefjendske ansigt. Jeg tænker her på Tidehverv og Søren Krarup, hvis fremragende bøger mod demokratismen og antinomismen, og bøger som "Forsvar for familien", "Det moderne sammenbrud" og "Det tavse flertal" fortjener at blive læst.

Når Søren Krarup nu er ramlet ind i indædt modstand fra kultureliten og den altid følgagtige presse, er det ikke tilfældigt. Han har tilladt sig som kristen at tage sit folk i forsvar over

for en international humanismes prisgivelse af Danmark til fri invasion af fremmede kulturer og religioner.

Kristendom er altid lokal og national. Gud er ikke en abstrakt tanke, en tidløs idé, en international ånd, der svæver over alle nationer, sådan som en rationalistisk humanisme altid vil forestille sig det. Tanken er almen, og den vil altid danne Gud i sit eget billede og gøre ham almen. Men sådan er kristendom ikke. Den bøjer sig for Gud, for åbenbaringens Gud, der netop inkarnerer sig og bliver lokal. Gud er her i min menighed, i sit ord og sine sakramenter her i min menighed. Gud fordrer mig her, hvor han har sat mig, i min sammenhæng, i min familie, mit sogn, mit land. Her er min næste, som jeg kender, og som jeg ikke må svinge.

Men humanismen, moralismens og farisæismens religion, kan ikke nøjes med det lokale. Den vil altid søge det uendelige og grænseløse. Den bliver international. Og vé den arme djævel, der ikke giver den ret, og som tilmed vover at stå den imod. Han må være ond, han må være racist og lide af fremmedhad. Søren Krarup er ikke racist og lider ikke af fremmedhad, men han ønsker, at Danmark skal blive ved med at være et dansk, kristent land, og det bliver det ikke ved med, så længe vi fører den indvandringspolitik, som vi gør. Det er den, der er umenneskelig, ond og ukristelig – ikke modstanden mod den. Søren Krarups fortjeneste er, at han i flytningepolitikken har genkendt humanismens og kulturradikalismens menneskehedsfrelsende farisæerreligion.

2. VI ER ABNE FOR FORNYELSE.

Samtidig med at vi vil bevare vor sande kristne arv, er vi også åbne, ikke snævre og provinsielle. Denne åbenhed kan vi netop have, fordi vi

er grundfæstede i vor sande apostolske arv. Vi lader os ikke sådan løbe over ende. Derfor kan vi møde andre uden at være bange for at miste noget af vort eget, ja, vi kan endda lære af andre og modtage nyt. Vi er åbne overfor de store kirkefamilier i verden og vil tage vare på kirkens erfaringer fra alle folk og alle tider. Vi er kort sagt økumeniske, for kirken er universel.

På dette punkt må vi skilles fra Tidehverv, som ekcellerer i en udpræget antiøkumenisme. Tidehverv har endnu ikke lært at skelne mellem at være international og økumenisk. Det er nemlig ikke det samme. Ganske vist findes der en økumenisme, den i Genève, der i mangt og meget minder om humanismens internationalisme, men det behøver ikke at gå ud over den ægte økumeni. Denne er nemlig ikke en menneskehedsfrelsende farisæerreligion, der tænker i rationalitetens idealistiske almene baner. Den ægte økumeni kender til og anerkender kirkens lokalkarakter, fordi den ved, hvad inkarnation er. Den ved, at Kristi kirke altid slår rod i et folk og får en folkelig skikkelse, der er forskellig fra andre kirkers folkelige skikkelse. Den ægte økumeni ønsker ikke enshed, sådan som rationaliteten gør det, men den anerkender forskellighederne.

Alligevel ved den ægte økumeni, at kirken er universel, og at den er én. Universaliteten hører med til katoliciteten og har intet med internationalisme at gøre. Den betyder, at kirken er verdensomspændende og er for alle folkeslag.

Kirkens enhed er ikke dens enshed, men at den har den samme Herre. Han er enhedspunktet, som samler hele den verdensvide, universelle kirke, og han ønsker, at denne ene universelle kirke også skal være eet i det ydre.

Det betyder ikke, at alle skal være samlet i een kirkeorganisation – så får vi jo ensheden – men at alle skal anerkende hinandens forkyndelse og sakramenter (jvf. CA, art. 7).

Tidehvervs og andres antiøkumenisme bunder til syvende og sidst i kirkesynet. Man anerkender kun en usynlig kirke som sand kirke og tror oven i købet, at det er luthersk. Men for Luther er kirken ikke usynlig, kun dens grænser er det. Fordi troen er usynlig, er kirkens grænser usynlige, men kirken som sådan er synlig nok. Den er de hellige forsamling, i hvilken evangeliet læres rent og sakramenterne forvaltes ret (jvf. CA, art. 7). En forsamling er altid synlig. Kirken er ikke et luftigt tankespind, som rationaliteten og spiritualismen gerne vil gøre den til, men inkarneret i konkretion og virkelighed. Den er Kristi legeme. Det er denne konkrete kirkes enhed, der arbejdes på i økumenien.

Der er ingen modsigelse i at modarbejde humanismens internationalisme og at arbejde for kirkens økumeni. Tværtimod! Vi højtkirkelige gør begge dele!

Derfor er vi heller ikke bange for paven, og derfor er vi dybt skuffede over Indre Mission's afslag på invitationen til samværet med paven. Det værste er næsten begrundelsen: at man ikke anerkender pavens embede. Ja, men det er der virkelig heller ingen, der mistænker IM for at ville gøre. Kan man virkelig kun snakke med dem, man anerkender? Så burde Margaret Thatcher heller ikke besøge Gorbatsjov. Paven ved udmærket godt, at vi evangelisk-lutherske i den danske folkekirke ikke anerkender hans embede. Det behøver man virkelig ikke at fortælle ham på den måde. Hvorfor dog ikke i stedet benytte lejligheden til at snakke med en med-

kristen om nogle af de brændende problemer, kristendommen står over for i dag. IM's reaktion ligesom visse professorers og biskoppers er dikteret er frygt. Ikke frygt for den romerske kirke, men for hvad den danske formodede antiromerske befolkning dog kunne finde på at tro om dem. Det er for ringe.

3. HØJKIRKELIGE GUDSTJENESTER ER ALDRIG KEDELIGE.

Nej, det er de ikke, fordi vi ikke kommer til gudstjeneste for at høre interessante livstydninger på grundlag af nyere litteratur, undertiden inspireret af visse bibelske tekster, men for som de fortabte syndere, vi er, at træde frem for vor almægtige skaber med vor Herre Jesus Kristus ved vor side for at bede om barmhertighed og nåde og modtage den for Jesu skyld. Højkirkelige gudstjenester er aldrig kedelige, fordi her er vi allesammen agerende: vi er nemlig i audiens hos den hellige.

Det er det, der ofte glemmes i dagens Danmark, også når der skal laves liturgi. I stedet tror man, det gælder om at gøre gudstjenesten interessant, levende, spændende, inderlig, pædagogisk, sjov, from eller chokerende, alt efter temperament, så man kommer tidens mennesker i møde og de igen gider komme i kirken. Men man opnår intet ved det. Mennesker kommer kun, hvis de opdager, at her er en anden klang. Folk er trætte af at høre på menneskers snak. Man vil ikke nøjes med mindre end Gud selv. Derfor skal mennesker klart fornemme, at her er alt lagt an på at træde frem i audiens hos den hellige, men at vi ikke behøver at frygte, for vor Herre Jesus Kristus er hos os med en evig pagts offer. Derved bliver gudstjenesten også til lovsang, fest og glæde.

Denne gudstjenestens audienska-

rakter kommer klart frem i kirkens klassiske liturgi, hvorfor det er den, vi kæmper for at få indført. Desværre er der en masse uvidenhed, fordomme og ligegyldighed, som skal overvindes, før vor kirke får sin rette gudstjeneste.

4. ARETS GANG.

Ja, vi er højkirkelige, og vi udgør en åndelig bevægelse i vort land. Men for at denne vor bevægelse kan få mund og hænder og træde frem i offentligheden har vi fundet det nødvendigt at danne en forening til varetagelse af diverse praktiske gøremål, bl.a. afholdelse af dette landskonvent.

Det er derimod ikke FKF's opgave – og slet ikke dens bestyrelses – at forny den danske kirke. Det ville være hovmod at bilde sig det ind, som kun Gud kan. FKF er kun til for at danne det forum, hvor der peges på fornyelsens betingelser, og for at inspirere menigheder og enkeltpersoner til at gå ind under disse betingelser. Det er det eneste arbejde, FKF kan gøre for at forny vor kirke, og det arbejde er FKF forpligtet på. Men selve fornyelsen er vi ikke ansvarlige for. Den skaber Gud i menighederne og deres enkeltpersoner, når man går ind under fornyelsens betingelser, sådan som de er beskrevet i vort formål.

I det år, der er gået siden sidste landskonvent har bestyrelsen afholdt tre møder, hvor fællesskabets løbende forretninger blev varetaget. Ved alle bestyrelsens møder drøftes også den kirkelige situation. Vi konstaterer med glæde, at der stadig kommer nye medlemmer til.

I september sidste år afholdtes der retræte på Ømborgen ved Ry. For første gang var retræten for både mænd og kvinder, og deltagelsen var

stor. Stedet er ganske ideelt.

I Københavnsområdet afholdes der kirkestævner nogle gange om året i forskellige kirker med ganske pæn deltagelse. Et kirkestævne består af en messe med efterfølgende kaffe og foredrag. Eftermiddagen slutter af med vesper.

Også præstekonventerne har været afholdt normalt. Det sønderjyske konvent har dog ligget stille længe. Højkirkeligt præstekonvent i Blaahøj for særligt jyske præster er ved at blive en tradition.

Med hensyn til vort blad Re-formatio har der været nogen uregelmæssighed i udgivelsen. Vor bogtrykker, Anders Studsgaard har af personlige grunde ikke altid magtet at få det ud til tiden. Vi bør overveje, hvad vi skal gøre i fremtiden for at det kan ske.

Re-formatio's Forlag udgav sidste år Ole Skjerbæk Madsens bog "Tjenester og nådegaver", som nu i det store og hele har solgt sig selv hjem. Det betyder kun, at vi nu har fået dækket omkostningerne. Men der er jo flere hundrede eksemplarer tilbage,

som mangler at blive solgt.

I år har det været på tale at udgive vort medlem, Ole Rothens bog, "Kors for et liv", historien om en alkoholiker og hans helbredelse. Imidlertid har Blå Kors nu overtaget udgivelsen af den.

En bog, som jeg er meget flov over, at vi stadig ikke kan præsentere, er C.B. Hansens "Gammel tro tænkt påny". Det er nu mange år siden, den var klar til trykning. Men Anders Studsgaard har med sin nedsatte afbejdskraft ikke magtet at blive færdig med den – heller ikke til dette landskonvent. Der mangler dog ikke meget. Særlig over for Anna C.B. Hansen, der længe har ventet på sin mands bog, føler jeg flovheden og beder om forladelse for smøleriet.

Jo, vi er højkirkelige, og det er vor glæde og vor stolthed! Vi mærker en større åbenhed og interesse om vort anliggende og venter os meget godt af fremtiden.

Olav Fog
sognepræst, Blaahøj

FRIE OG I LIVE

TALE I MINDELUNDEN I RYVANGEN
DEN 5. MAJ 1989

Det har været naturligt ved tilrettelæggelsen af dette landskonvent med sammenfaldet af dato og sted for afholdelsen at henlægge en eftermiddags udflugt til dette sted.

Når vi betragter den gruppe af danskere, som ligger her, så er de ikke sociologisk set en særlig repræsentativ gruppe af befolkningen. Deres dødsårsager særdeles ensartet. De repræsenterer i overvejende grad kun det ene køn, og aldersmæssigt er det også en ret ensartet gruppe. Hvor ens var de så med hensyn til de motiver,

der førte dem ind i den kamp, der endte for dem her?

Nogle havde måske bare det forholdsvis kortsigtede og overskuelige mål at bringe den tyske besættelse til ophør. Det er vel på en måde dem, vi skylder mest. De kæmpede for det, som de ikke selv opnåede, for at vi kom til at opnå det. De ofrede sig totalt ved ikke selv at opnå det, der blev os til del, så det er på en måde dem, vi skylder mest.

Andre havde vel så et mere langsigtet mål. De ville ikke bare en be-

frielse fra nazisternes herredømme over os. De ville også gerne kæmpe for et bedre og mere socialt retfærdigt samfund end det, de kendte før besættelsen. De er måske de mest tragiske, fordi de kæmpede for en utopi, de heller ikke i dag ville være nået frem til, og som de næppe nogensinde vil nå til her på jorden. De ville måske, hvis de havde overlevet, som vi andre foreløbig har, være gået til i skuffelse og bitterhed over at se, hvor lidt vi er nået. De ville måske i dag være døde af andre og tristere årsager og er måske blevet skånet for det og opnåede så en smuk og værdig død i tide.

Så var der også nogle andre, der gik ind i kampen mod tyskerne, fordi denne kamp for dem var en markant detalje i den meget langsigtede kamp mellem godt og ondt og var del af den frihedskamp, som er selve gudsrigetets her i tiden.

Der er navnlig én af dem, det er nærliggende at drage frem - ikke mindst i vores sammenhæng og med tanke på, hvad der er vores anliggende, og også, hvad der er tema for dette års landskonvent. Jeg tænker her på stud.theol. Christian Ulrik Hansen. Han var en af dem, der ud fra en kristen grundholdning, der modnedes meget stærkt i ham under kampen og ikke mindst under fængselsopholdet og processen mod ham, så sit engagement i hele dette perspektiv. De, der som han nåede så vidt i deres oplevelse af kampens mål og mening, er vel de lykkeligste af dem. For de er gået ind i en kamp, som de uvægerligt vil vinde, og hvornår de døde og vi andre eventuelt skal dø i denne kamp, bliver mere underordnet. I det perspektiv bliver livet her på jorden altid meget kortvarigt.

I den bog, der blev udgivet med Chr. Ulrik Hansens sidste breve, fin-

der vi i et brev fra ham til en af hans venner følgende betragtning:

"Men så er der det andet: det kristne. Det er langt vanskeligere at sige noget om, dels fordi jeg endnu ikke har trængt dybt nok ind i spørgsmålet. Kun føler jeg mig i dette kald, at om jeg får lov at leve, da skal jeg være med til at føre kristendommen hjem til en enhed - d.v.s. - for at sige det helt groft og brutalt - til at bringe den europæiske kirke frem til en enhed. Det blir med andre ord en sammensmeltning af tre kirker, som alt længe er indvarslet: den katolske, den lutherske og den russiske. Der er nemlig sket det, at alle tre kirker på en forunderlig måde har nærmet sig hinanden ved atter at finde ind til kristendommens dybe kilder. Det er med katolicismen sket med personalisterne, der afslutter modreformationen, med den lutherske kirke er det sket med Grundtvig, der afslutter reformationen, og i Rusland er den russiske kristendom forberedt gennem Dostojewski (Kommunismen er en sygdom, som det russiske folk må igennem, således som allerede Berdjajeff har påvist det).

En sådan tanke på en sammensmeltning af Europas kirker har allerede én gang tidligere været levende i Norden, idet Axel Oxenstierna husede den. Men dengang var tanken eller rettere tiden ikke moden til den. Det er den nu, tror jeg. Kirken må finde hjem til sig selv - og det blev Nordens og mit kald at arbejde derpå. Og skulle det end hænde, at jeg falder, inden jeg har fået stort andet gjort ved tanken end at skrive dette brev, så har dog Gud sine tider og sine veje, som måske ikke er vore. Man kunde brænde Huus, men man kan ikke brænde Guds vilje. Den sker, om vi vil det eller

ej - thi han er den, han er".

Den 23. juni 1944 om morgenen tidligt på Sct. Hans Aftens Dag blev Christian Ulrik Hansen henrettet her i Ryvangen. Som en efterfølger i rækken efter Johannes Døber faldt han i sin ungdom over for den midlertidige overmagt, der ikke bryder sig om at blive gået for nær af sandhed og ret.

Der er grund til for os at lade os opmuntre og inspirere af deres eksempel og glæde os med dem over, at vi står i den samme kamp, og at det er givet os for Jesu Kristi egen skyld at gå ud af den som sejrherre - frie og i live.

Poul Exner
sognepræst, Albertslund

JORDEN TRO

VESPER-PRÆDIKEN I HANS EGEDE KIRKE

Kære søskende i Kristus, "at være jorden tro" er et teologisk slagord formet i et opgør med en formentlig alt for udtalt "himmellængsel". Vi har gennem mange Kristi Himmelfartfejring i Virring og i forbindelse med landskonventer, idet vi som i dag har givet os på vandring ud i sognet og tilbage igen til Guds Hus, lært, at det at være jorden tro ikke er nogen modsætning til himmellængsel. Vi er jo sat til at frembære alt det skabte for Faderens åsyn ved Kristus, vor Herre. Vejen går fra hver dags liv og arbejde op til Guds Hus. I forventning om Guds Rige skal vi være jorden tro.

Når Broder Johannes Paul, biskop af Rom, kommer her til Danmark for at besøge vore romersk-katholske brødre og søstre, så vil han nok straks, han kommer, bøje sig og kysse den danske jord.

Men hvorfor gør han det? Jeg tror, det har med Himmelfarten at gøre. Himmelfarten, som den beskrives for os i apostlenes vidnesbyrd, er jo ganske vist en modsat bevægelse af den at bøje sig ned og kysse jorden. Og alligevel er der en sammenhæng. Har vi ikke indset det før, kan broder Johannes Paul måske hjælpe os på vej.

Denne danske jord er skabt af Faderen ved Kristus og til Kristus; derfor er den noget særligt.

Denne danske jord blev sammen med det forjættede land udvalgt til at danne fodfæste for Guds Søn - til at være et sted for mødet med ham, Guds Søn, som blev menneske, udfanget ved Helligånden og født af jomfru Maria, den herlige Gudsmoder.

Det er med afsæt fra denne jord, som er forbundet og udvalgt sammen med Israel, at Herren Jesus efter fuldendt frelserværk er vendt hjem til Faderen med ar af lægte sår.

Den er dyrebar og elskværdig, denne danske jord, for på baggrund af Herrens Himmelfart gik de ud al-levegne og prædikede og kom også hertil med den hellige Ansgar. Herrens legeme, kirken, findes også her og bæres af den danske jord. Himlen er sænket over den og den er løftet mod himlen til et vidunderligt og frugtbart møde - her som overalt på denne klode, hvor apostlenes vidnesbyrd mødes med tro.

Her på denne danske jord, i huse af sten og i hytter af ler, mødes Herren Jesus Kristus med sit folk hver Herrens dag - ja, så ofte vi gør, som han siger.

Vi lever og bor på en befriet jord - ikke blot befriet for naziherredømmet for i dag 44 år siden - men befriet så vidt og så langt, som der her findes mennesker, der fortsat vil

modtage frihedens And med Herrens ord, og som vil gøre brug af friheden til at bære dette land og alle, som bor her, frem for Den treenige Gud med Herrens egen tjeneste i den hellige messe.

Derfor, og fordi det sker, tror jeg, pave Johannes Paul bøjer sig og kysser denne af Himlen velsignede jord, som er viet den almægtige Gud.

Er det også sådan, vi ser på den jord, vi kalder vores?

Er den os lige så dyrebar, som den er det for vor gæst?

Er den også for os i sig selv et vidnesbyrd om Herren Jesus og befriel-

sen ved ham fra alle livsfjendtlige magter?

Er den også for os ikke blot et vidnesbyrd om, at Han har været her, men om, at Han skal komme igen i herlighed - på samme måde, som Han i dag foer til Himmels?

I hvert fald, lad os fra nu af ikke spilde tiden, men arbejde på at forberede denne jord til vor brudgoms komme - da snart skal herlighed bo i vort land!

Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden, som i begyndelsen, så nu og altid og i al evighed. Amen.

*Hans Christian Christensen
res.kap. ved Skt.Jakobs kirke, Kbh.*

VOR KIRKES KATOLICITET

PRÆDIKEN VED MESSEN I HANS EGEDE KIRKE D. 6.MAJ

Matt. 16,13-19.

Hvem Peter var, kan ingen, der har læst NT, være i tvivl om. Men lad mig alligevel minde om nogle af de episoder, der tegner billedet af apostlenes førstemand.

Oppe på bjerget, hvor Jesus blev "forvandlet" og talte med Moses og Elias, sagde Peter: "Herre, her er godt at være. Skal vi ikke bygge hytter, en til dig, en til Moses og en til Elias?"

Våge en time i Getsemane, det kunne han ikke. Men da betjentene kom for at arrestere Jesus, så røg hans sværd af skeden.

Ivrigt vandrede Peter Herren i møde ude på vandet, men blev alligevel bange for bølgerne og sank, så Jesus måtte give ham en hånd.

Peter var gift; hans kone er dog ikke omtalt i evangelierne, men vi hører, at han har en svigermoder. Hun havde feber, men Jesus helbredte hende, hvorefter hun kunne sørge for gæsterne.

Da Peter og hans broder Andreas

mødte Jesus første gang, forlod de straks deres fiskenet og fulgte med Herren, der sagde: "Jeg vil gøre jer til menneskefiskere". - Sådan fortæller Mattæus og Markus; men Lukas har noget mere: Jesus var gået ombord i fiskerbåden, og de fangede så mange fisk, at garnet brast itu. Da blev folkene grebet af rædsel, og Peter sagde: "Gå bort fra mig, Herre, for jeg er en syndig mand". Men så let slap han ikke.

Egentlig hed han Simon. Men i dag har vi hørt, hvordan Jesus gav ham et nyt navn: Petrus - klippe. Og dét til ham, der mere end nogen anden svarede til ordene: "Anden er redbon, men kødet er skrøbeligt". Han ville aldrig fornægte sin Herre. Og dog gjorde han det samme nat, tre gange. Og gik ud og græd bitterligt.

Da Jesus spurgte: "Hvem siger I, at jeg er?" da var Peter der straks, og uden tøven kom det: "Du er Kristus, den levende Guds Søn". - Og

da er det, at Jesus udtaler de ord, der er blevet de afgørende, når man taler om Peter:

"Du er Peter, og på denne klippe vil jeg bygge min kirke, og dødsrigets porte skal ikke få magt over den. Og jeg vil give dig Himmeriges nøgler, og hvad du binder på jorden, det skal være bundet i Himlene, og hvad du løser på jorden, det skal være løst i Himlene".

Det er den tjeneste, fuldmagt eller opgave - hvordan man nu vil udtrykke det, som er givet videre til biskopper og præster gennem tiderne. Sådan er det også her i den danske folkekirke, hvor en præst bliver indviet med disse ord:

"Så overdrager jeg jer nu det hellige præste- og prædikeembede... med magt og myndighed til herefter... at prædike Guds ord..., at uddele de hellige sakramenter..., at binde synden på den genstridige og løse den på den bodefærdige, og ellers alt, som hører til dette jeres hellige kald efter Guds bud og vor kirkes orden".

Gud - som udmærket kan undvære menneskers hjælp - vil ikke undvære den. I dåben bruger han et menneske til at døbe det andet med "genfødselsens bad af vand og And". Og i nadveren bruger han et menneske til at "gøre dette til min ihukommelse". Gud bruger mennesker, selv om han ikke behøver mennesker - også på utallige andre områder naturligvis. Men lige nu taler vi om absolutionen. Han vil, at vi skal tjene hinanden med hver vores tjeneste og vore nådegaver. Derfor er det heller ikke specielt mærkværdigt, at han bruger et menneske til at tilsige syndernes forladelse på sine vegne.

Men at mene, at han dermed har indsat alle døbt til at fungere i apostlenes sted, det er en idé, som det tog mennesker 1500 år at hitte på.

Enhver kristen har naturligvis kald til at henvise et anfægtet menneske til Guds nåde i Kristus - i evangeliet om syndernes forladelse. Og enhver kristen kan i sjælesorg bede med et andet menneske, hjælpe det frem til en syndsbevidsthed og bøn om tilgivelse. Og Gud hører naturligvis en sådan bøn og handler på den.

Men der er desuden ét sted, hvor tilgivelsens ord bliver udtalt med myndighed - i kraft af Jesu egen fuldmagt - og det er i skriftemålet for en præst. Ingen skal spørge for-gæves efter et myndigt tilgivelsens ord.

Det er den højkirkelige bevægelses fortjeneste - blandt meget andet godt - at den har hentet skriftemålet frem i lyset. Men vi, der gerne vil stille os til rådighed som skriftefædre, må ikke glemme, at vi kun kan være det under samme vilkår som de skriftesøgende: At vi lever af tilgivelsens ord. At vi er villige til at "stride mod synden og blive i vor dåbs nåde", som det hedder i dåbskollekten. Det vil i praksis bl.a. sige: Vi må selv være skriftebørn. Vi må selv gå regelmæssigt til skrifte.

Det må vi gøre af hensyn til vore egne skriftebørn. For hvordan bliver man en god skriftefar - hvordan lærer man det - uden ved selv at skrifte. Skriftemål er jo ikke offentlige!

Og vi må også gøre det af hensyn til os selv, for at ikke vi, "der har prædikeret for andre, selv skal blive forkastet" - for at tale med Paulus.

Efter opstandelsen fik Peter og Johannes bud af Maria Magdalene om den tomme grav, og de løb derhen. Johannes kom først, men gik ind bag efter Peter, der så linklædet og svededugen i den tomme grav.

Ved Tiberias sø i Galilæa mødte Peter og de øvrige apostle den op-

standne Jesus, og efter en ny, underfuld fiskefangst måtte Peter tre gange svare: "Herre, du ved, at jeg har dig kær", og modtage formaningen: "Vogt mine lam, vær hyrde for mine får".

Og det gjorde han. Det fremgår af Apostlenes Gerninger. Her er han hovedskikkelsen i første del. Det er ham, der organiserer menigheden i Jerusalem. Han prædiker om Kristus og helbreder syge med sit ord – ja, alene med sin skygge. Og han opvækker den døde kvinde Tabita. Men til Ananias, der har bedraget menigheden, siger han: "Du har løjet for Gud", og Ananias falder død om.

Imod de jødekristerne i Jerusalem får Peter gennemført, at det kristne evangelium skal forkyndes også for hedninger, ikke alene for jøder.

Og den sidste begivenhed, der fortælles om Peter, er, at kong Herodes lader ham fængsle. Men Herrens engel kommer til ham i fængslet og løser hans lænker, så han vandrer frit ud.

Han besøgte nogle af de kristne, og derefter slutter beretningen med ordene: "han gik ud og drog til et andet sted".

Så vidt evangelierne og Apostlenes Gerninger. Hvad det var for et sted, han drog hen til, og hvad der senere skete i hans liv, det fortæller Bibelen ikke noget om. Men det er ikke det samme, som at vi ikke skulle vide noget om det.

Først blev han nemlig biskop i Antiochia i Lilleasien og siden hen i Rom, som alle ved. Under kejser Nero blev han korsfæstet, og at hans grav befinder sig dybt under den nuværende Peterskirke, det skulle, så vidt jeg ved, nu være temmelig sikkert – også ud fra arkæologisk viden.

Inden jeg slutter dette "Peter-portræt", så lad mig fortælle om en episode, som muligvis er en legende, men

som godt kunne være sand. Så meget ligner den evangeliernes billede af Peter.

Peter slap ud af fængslet og flygtede fra Rom. Men uden for byen kom Kristus ham imøde. Da var det, Peter stillede det berømte spørgsmål: "Quo vadis, Domine?" Herre, hvor går du hen? Og Jesus svarede: "Til Rom. For at korsfæstes for anden gang". Så vendte Peter om.

For hvad havde Jesus ikke sagt: "Hvis nogen vil gå i mit spor, skal han fornægte sig selv og tage sit kors op og følge mig! Thi den, som vil frelse sit liv, skal miste det; men den, som mister sit liv for min skyld, skal bjerger det".

Det er så let for os at blive forargede på Peter. Han er tilbøjelig til at svigte i de afgørende øjeblikke. Men er det ikke i virkeligheden netop vort eget problem?

Vi i Kirkelig Fornylse – den høj-kirkelige bevægelse – vi kaldes i denne tid til at gå ind under korset, akkurat som Peter.

Og følger vi det kald, så er vi i sandhed den katolske kirke. Der mangler intet; vi har Kirkens syv kendetegn:

Bibelen
Dåben
Nadveren
Embedet
Bønner
Nøglerne

– og endelig korset!

Lad os bede om at få kraft til at bære det. Og lad os holde fast ved Guds gaver:

Ordet og sakramenterne.

Så får vi også kraft – ved Helligånden – til at følge Kristus, den levende Guds Søn

Helge Taggatz
sognepræst, Sengeløse

ER REFORMATORERNE KATOLSKE?

Om reformatorerne er katolske, afhænger af, hvad man forstår ved "katolsk".

Det er et græsk ord og er sammensat af forholdsordet kata, der betyder "i følge", "i overensstemmelse med" og tillægsordet holos, der betyder "hel". Sammentrukket bliver det til kath'olos eller bedre: katholikos, der så kommer til at betyde "i overensstemmelse med det hele", det, som angår helheden i modsætning til det, der kun angår en del.

Vanskeligheden ved at bruge ordet er ikke, at det ikke findes i NT. Det er der så mange andre gode kristne ord, der heller ikke gør, f.eks. treenighed, arvesynd, sakramente o.s.v. Nej, vanskeligheden består i, at ordet i folks bevidsthed i den grad er knyttet til den romerske kirke som modsætning til vor evangelisk-lutherske, at man har svært ved at bruge det også om vor kirke. Det katolske er blevet en betegnelse for en konfession og en kirkeinstitution, og heri har den romerske kirke selv en ikke ringe skyld, idet den så at sige har taget patent på ordet.

I følge professor K.E. Skydsgaard kan den romerske kirkes syn før Vaticanum II sammenfattes i følgende 4 punkter:

1. kirken er *katolsk hvad angår sandhed*, idet kirken har al sandhed og indbefatter al menneskelig sandhedserkendelse,
2. kirken er *katolsk hvad angår forløsning*, idet kirken har svaret på al menneskelig nød og vil føre alle mennesker til frelse,
3. kirken er *katolsk hvad angår åndelige gaver*, idet kirken har al åndelig fylde,
4. kirken er *katolsk hvad angår tid og rum*, idet kirken skal bestå gennem alle tider og udbredes over hele jorden.¹

Med "kirken" forstår den romersk-katolske kirke sig selv, den romersk-katolske kirke. Når den som konfession og ydre institution i den grad har taget patent på katoliciteten, både kvantitativt i tid og rum og kvalitativt som fylde, at der ikke er blevet meget til overs til andre kristne, er der ikke noget at sige til, at mennesker har fået det indtryk, at katoliciteten er forbeholdt denne kirke. Selv om der er sket en åbning efter Vaticanum II, er det alligevel dette indtryk, der har sat sig. Deraf protesten mod det katolske. Den beror imidlertid på en misforståelse, for katolicitet er ikke en konfessionsbetegnelse.

Første gang, vi møder ordet "katolsk" er hos biskop Ignatius (død o.110)²: "Hvor biskoppen viser sig, dér være også menigheden – på samme måde som hvor Kristus Jesus er, dér er også den katolske kirke". Allerede her viser sig to træk ved katoliciteten, som går igen i al senere anvendelse af udtrykket.

1. *universalitet*: den katolske kirke er ikke geografisk begrænset ("det er hverken på dette bjerg eller i Jerusalem, I skal tilbede Faderen", Johs.

¹ artikel "katolicitet" i Nordisk Teologisk Leksikon, Lund 1955

² Ignatius Smyrn. 8,2.

4,21), ikke folkeligt begrænset (i modsætning til jødedommen) og ikke tidsligt begrænset, for den katolske kirke er *hvorsomhelst og nårsomhelst* Jesus Kristus er til stede.

2. *Fylde*: hvor *Jesus Kristus* er, er også den katolske kirke, d.v.s. den katolske kirke rummer alt det, som Jesus Kristus rummer, den hele Jesus, den samme Jesus, den hele og samme tro og lære, som var i Jesus og siden har været.

Universaliteten er mere udtryk for kvantitet: den katolske kirke er *for alle overalt*, mens fylden er udtryk for kvalitet: den katolske kirke har et indhold, som står i *kontinuitet* med Jesus og hans apostle og derfor er i *consensus* med dem.

Universalitet, kontinuitet, consensio og fylde er væsentlige begreber til bestemmelse af ordet "katolicitet".

Dette fremgår også af et andet tidligt vidnesbyrd om katoliciteten, nemlig Polykarps Martyrium, hvor der tales om "alle dele af den hellige og katolske kirke"³, "hele den katolske kirke over jorden"⁴ og "hyrde for den katolske kirke over hele verden"⁵.

I det kejserlige edikt år 380, som indleder den senere justinianske Codex juris civilis⁶, kræves det, at man skal følge den apostolske disciplin og den evangeliske lære for at kunne bære navn af katolske kristne. Alle andre skal bære den kætterske læres skændsel⁷. Her lægges der vægt på det kvalitative, på apostoliciteten, det evangeliske, læren. Hæretikeren er den, der udvælger en del af den evangeliske og apostolske tro og derfor ikke har fylden.

Som sammenfatning af den oldkirkelige opfattelse kan passende anføres den definition af det katolske, som Kyril af Jerusalem giver i sine katekeser:

"Kirken kaldes katolsk, fordi den er udbredt over hele jordens kreds, fra den ene ende til den anden, fordi den alment og uden ophør lærer alt, hvad mennesket må vide om det synlige og usynlige, om det himmelske og jordiske, fordi den fører hele menneskeslægten, herskere og undersåtter, dannede og uannede, frem til Gudstilbedelse, fordi den alment behandler og helbreder enhver slags synd, som begås med sjæl og legeme, og endelig fordi den besidder enhver slags dyd, som findes, hvad enten den åbenbarer sig i gerning

³ Polyk.Mart. Overskriften

⁴ Polyk.Mart. 8,1

⁵ Polyk.Mart. 19,2. Se også 16,2: "biskop for den katolske kirke i Smyrna". Her er ordet katolsk knyttet til en lokal menighed, men udtrykker derved kun, at den lokale kirke i Smyrna ikke kongregationalistisk er sig selv nok, men hører hjemme i den universelle kirke.

⁶ kejser Justinians lovbog i civilret.

⁷ haeretici dogmatis infamiam sustinere, cit. fra Werner Elert: *Morphologie des Luthertums* I, München 1831, s.240, note 3.

eller ord eller i nogen nådegave"⁸.

Kendt er også Vincent fra Lerins definition: "Hvad der overalt, hvad der altid og hvad der af alle er blevet troet". Det katolske når vi til, "hvis vi følger universaliteten (universitatem), hvad der har høj alder (antiquitatem) og hvad der stemmer overens med apostlene (consensionem)"⁹. Alle tre kriterier: universitas, antiquitas og consensio skal sammenholdes, og kun det, der er i overensstemmelse med alle tre, er katolsk.

Men hvad siger nu reformatorerne? Måtte de ikke give afkald på ordet "katolsk"? Den lille evangeliske kirke stod over for den mægtige og vidt udbredte romerske kirkeinstitution, der jo helt tydeligt havde bevaret den ydre kontinuitet med den gamle kirke. Var det ikke helt klart og tydeligt, at ordet "katolsk" i Vincent af Lerins betydning kun kunne tilkomme denne romerske kirke?

Dette har de lutherske reformatorer aldrig villet gå med til - tværtimod. Luther selv opgav aldrig tanken om kirkens katolicitet og lagde vægt på aldrig at have stødt an mod *synceram et catholicam fidem*¹⁰. Allerede i Leipziger Disputationen 1519 forsvarede Luther kirkens katolicitet mod pavedømmet og påberåber sig den østlige kirke, der aldrig havde været under paven¹¹.

Imidlertid er det særligt i "Von den Konziliis und Kirchen" 1539 og "Wider Hans Worst" 1541, at Luther behandler kirkens katolicitet. Ganske vist ynder han ikke selve ordet "katolsk". Som bekendt oversætter han det i trosbekendelsen med "kristelig", hvilket viser, at han forstår det som en indholdsbestemmelse og ikke som en formalbestemmelse. Men det sker også af pædagogiske grunde på samme måde, som han heller ikke ynder ordet "kirke", for "dette ord kirke er et fremmedord og giver ikke meningen eller tankerne"¹². I sin Store Katekismus skriver han: "For at være rigtig tysk skulle det hedde 'en menighed af hellige', d.v.s. en menighed, hvori der er lutter hellige, eller endnu klarere 'en hellig menighed'. Det siger jeg, for at man skal forstå

⁸ Kyril af Jerusalem, cat. 18,26. Her oversat efter Bengt Hägglund: *Katholizität und Bekenntnis*, in: *Kirche - Sakrament - Amt. Deutsch-skandinavische Theologentagung vom 25.-28. August 1974 in Ratzeburg*. Herausgeg. von Ulrich Asendorf. Hamburg 1976, s.1-2.

⁹ Vincent af Lerin, *Commonitorium* 1,2. Hele citatet lyder: "In ipsa item Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc enim vere proprieque catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quae omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiet, si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem. Citeret efter Hägglund s.2.

¹⁰ WA 5,597,28; 8,96,11.

¹¹ WA 2,225,35; 236,14.

¹² Om koncilierne og kirken I: *Luthers Skrifter i Udvalg ved Torben Christensen m.fl.*, Kbh. 1963, bind 2, side 387.

ordene"¹³.

Det er derfor også kirkens katolicitet, Luther behandler i forklaringen til den tredje trosartikel i sin Lille Katekismus. Han taler om, at Helligånden kalder "*hele* den kristne menighed på jorden", og "i denne menighed forlader han daglig mig og *alle* troende al synd rigelig og vil på den yderste dag opvække mig og alle døde og i Kristus give mig med samt *alle* troende evigt liv". "Alle troende", "hele den kristne menighed" – det er den simple betydning af begrebet "katolsk".

Alligevel nøjes Luther ikke med at tale om "et kristeligt, helligt folk på jorden", men kalder det "Sancta Catholica Christiana"¹⁴ eller "ecclesia sancta catholica"¹⁵.

Ja, netop ordet "catholica" anvender han rettet imod romerkirken: "Men de (= papisterne) giver sig selv det rette navn, når de kalder sig ecclesia . . . eller Romana eller Sancta og ikke (som de heller ikke kan) føje Catholica til". "Derfor kan de heller ikke have navnet kristelig kirke eller kristeligt folk, fordi kristelig kirke og kristelig hellighed er et almindeligt navn og en almindelig ting i alle kirker og hos alle kristne i verden. Derfor taler man om Catholicum. De anser dette almindelige navn og denne almindelige hellighed for ringe eller næsten intet. Derfor har de udtænkt en særlig, højere, anderledes, bedre hellighed fremfor andre. Den skal kaldes Sanctitas Romana et Ecclesiae Romanae sanctitas, det vil sige romersk hellighed og det romerske folks hellighed"¹⁶.

For Luther betyder catholica ikke kun universitas, men også antiquitas. Der er kontinuitet med den gamle kirke, som det fremgår af *Wider Hans Worst*: "Men hvad nu, hvis jeg beviser, at vi bliver ved den rette gamle kirke, ja, at vi er den rette gamle kirke, men I er faldet fra os, d.v.s. fra den gamle kirke og har indrettet en ny kirke mod den gamle kirke"¹⁷.

Kontinuiteten med den gamle kirke kommer til udtryk gennem de oldkirkelige bekendelser, som er et sandt udtryk for den bibelske sandhed. Både i *Vom Abendmahl Christi, Bekenntnis*. 1528 og i *Schwabacher Artikel*. 1529, som begge kom til at tjene som forarbejder til Confessio Augustana 1530, henvises til de oldkirkelige bekendelser og de deri indeholdte trinitariske og christo-

logiske udsagn.

Imidlertid er universitas og antiquitas ikke tilstrækkeligt til at gøre kirken katolsk, for disse betegnelser kan forstås rent formelt, men som allerede nævnt er katoliciteten for Luther først og fremmest indholdsbestemt. Det er det rene evangelium, der er afgørende. Han siger således i skriftet *At en kristelig forsamling eller menighed...*: "Derfor er vi sikre på, at det er umuligt, at der ikke skulle være kristne, hvor evangeliet lyder, hvor få og hvor syndige og skærbelige de end er, ligesom det er umuligt, at der skulle være kristne og ikke lutter hedninger, hvor evangeliet ikke lyder, og mennesker regerer tomt, hvor mange de er, og hvor helligt og fint de end lever"¹⁸.

Det evangelium, Luther her omtaler, er det glade budskab om, at et menneske retfærdiggøres ved troen alene, når det tror, at Gud for Kristi skyld tager det til nåde. Der er tale om den lutherske retfærdiggørelseslære, som karakteriseres ved udtrykket *sola fide*, ved troen alene. Denne indholdsbestemmelse hører også med til katoliciteten.

I ovennævnte citat taler Luther ikke om nogen konfessionskirke, ja overhovedet ikke om nogen konkret, synlig kirke. Luther forstår her ved kirke det, han kalder *coetus vere credentium*, det usynlige fællesskab af alle sandt troende på jorden. Som troen selv er skjult, sådan er også dette fællesskab, som er skabt af Helligånden, usynligt og skjult. Skønt denne kirke, der er Kristi legeme, synligt træder frem i menigheden, i fællesskabet om Ord og sakrament, kan den dog hverken identificeres med lokalmenigheden eller med konfessionskirken. Man kan ikke på ydre måde og formalt drage grænserne¹⁹. Det betyder så, at ingen kirke kan tage patent på katoliciteten. Denne bestemmelse tilkommer i første række den kristenhed, der er spredt ud over hele jorden, kirken af sandt troende. Dette fællesskab, den i egentlig forstand katolske kirke, kan være til stede i alle Kristus-troende menigheder. Kriteriet er kun, at det rene evangelium bliver prædikeret og troet.

Luther kan som bekendt skelne meget skarpt mellem sand og falsk kirke ligesom mellem sand og falsk lære. Men også i en kirke, hvor den officielle lære er falsk, kan evangeliet blive prædikeret, og den rette tro, skønt skjult og forfulgt, være til stede. Også hvor Guds ord blandes med menneskelige meninger, kan det virke som Helligåndens middel og vække den rette tro.

Med denne opfattelse af kirke og katolicitet blev Luther bragt i en vis forlegenhed, da han med de andre reformatorer skulle danne egne menigheder. Var der da overhovedet ingen kendetegn på den katolske kirke? Var den blot en luftig størrelse, et rent postulat? Var det i virkeligheden ikke bare spiritualismen, der her stak sit hoved frem?

¹⁸ WA 11,408 (Clem. II,396,19 ff.) *Dass eine christliche Versammlung oder Gemeinde etc.*, 1523. Egen oversættelse.

¹⁹ I stedet for at tale om, at kirken er usynlig – hvilket meget let fører til den spiritualisering af kirkebegrebet, som i dagens Danmark er lige så populær som den er uluthersk og usand – bør man nok hellere tale om den synlige kirkes usynlige grænser. Det er ikke kirken, der er usynlig, men dens grænser, der er det. Dette vil være en mere bibelsk og luthersk position.

¹³ *Store Katekismus* i: Luthers Skrifter i Udvalg bind 2, s.175.

¹⁴ *Om koncilierne og kirken* i: Luthers skrifter i Udvalg bd.2, s.387,30.

¹⁵ *Om koncilierne og kirken* i: Luthers Skrifter i Udvalg bd.2, s. 393,10.

¹⁶ *Om koncilierne og kirken* i: Luthers Skrifter i Udvalg bd.2, side 388,35; side 39,12. Se endvidere *Wider Hans Worst*. 1541, WA 51,477,1. (Clem. IV, 9 22).

¹⁷ *Wider Hans Worst*, WA 51,479,1 (Clem. IV,330,17).

For Luther kunne dette aldrig komme på tale. I sit skrift *Om koncilierne og kirken* tager han problemet op og finder frem til 7 ydre kendetegn på den katolske kirke. Disse kendetegn er: Guds ord, dåbens hellige sakramente, alterets hellige sakramente, nøglerne (d.v.s. nøglemagten til at forlade synder), embedet, bønner og korset (den kristnes kors). Hvor disse kendetegn findes, dér er den sande katolske kirke, og hvor de ikke er, dér er den katolske kirke ikke, ligegyldig hvor from og hellig man tager sig ud.

Med Guds ord mener Luther Guds åbenbaring i Jesus Kristus sådan som denne åbenbaring først og fremmest kommer til udtryk i Den hellige Skrift, Bibelen. Den katolske kirke er kun dér, hvor der læres og prædikes i overensstemmelse med Skriften. Det er det lutherske formalprincip, "*sola scriptura*", (= ved Skriften alene), der her kommer til udtryk. På en måde er skriftprincippet sammen med de oldkirkelige bekendelser og bestemmelserne fra de økumeniske konciler en del af princippet om antiquitas, continuatio og consensio. Kun det, der er i overensstemmelse og i kontinuitet med den apostolske tro, som den er bevidnet i den hellige Skrift, er ret lære og sandt katolsk. De gammellutherske teologer talte om, at Skriften er norma normans, den norm, der normerer alt andet. I den forstand er Skriften primær, men det betyder ikke, at kirken ikke skulle være forpligtet på de oldkirkelige bekendelser. Ganske vist er de kun norma normata, d.v.s. den norm, der selv er normeret af noget andet, nemlig Skriften, men de giver et så klart og fuldgældigt udtryk for den bibelske sandhed, at menighederne trygt kan stole på dem.

Som Luther regner de oldkirkelige bekendelser og de økumeniske konciler med til den antiquitas og continuatio, der hører med til katoliciteten, sådan også kirkefædrene, som han konstant citerer. Også de må bedømmes ud fra Skriften, men har dog så stor autoritet, at deres udtalelser kan anvendes som gyldige argumenter. Luther regner således også med traditionen, selv om han ikke sætter den på linie med Skriften²⁰.

Således set har Luther ret i, at det er den evangeliske kirke med sin universalitas, antiquitas, continuatio og consensio, der er fortsættelsen af den gamle kirke og derfor er den sandt katolske kirke, i modsætning til romerkirken, der har indført en masse noviteter.

Går vi til de øvrige reformatorer er billedet det samme, dog med større vægt på den synlige kirke, *ecclesia visibilis*. "Vi bør alle være katolikker"²¹, sagde Luthers ven og medarbejder, Philip Melanchthon. Han bestemte

kirken som *coetus vocatorum*, forsamlingen af de kaldede, og som forsamlingen af dem, der stemmer overens i den rette bekendelse. Akcenten forskubbes fra den indre tro til den ydre bekendelse, fra evangeliets forkyndelse til den rette officielle kirkelære.

Lad os begrænse os til Melanchthon og den Augsburgske Bekendelse fra 1530 (= CA)²², som er lærebekendelse i vor danske kirke. Danske præster er ikke ordinerede på en person, Luther, men på en bekendelse, den augsburgske. Dette er vigtigt at holde sig for øje.

CA var bestemt til at være et forhandlingsgrundlag ved rigsdagen i Augsburg i juni 1530, hvor man søgte at bilægge striden mellem den romerske kirke og de evangeliske menigheder. Af fortalen fremgår det, at man søger at understrege, at striden kun har karakter af partistrid inden for samme kirke. Der er tale om to ligeberettigede partnere i en forhandling om indbyrdes modsætninger. Romerkirkens katolicitet fornægtes altså ikke.

I artikel 1 bekræfter de lutherske menigheder ("menighederne hos os") i fuld enstemmighed ("*magno consensu*") deres overensstemmelse med den nikænske synodes bestemmelser vedrørende treenigheden incl. fordømmelserne. Tilsvarende bliver pelagianerne fordømt i art. 2, og art. 3 påberåber sig udtrykkeligt apostolikum. Der er ingen tvivl om, at CA ønsker at være katolsk i betydningen være i fuld consensus med oldkirkens bekendelser og derved understrege kontinuiteten.

Særlig tydeligt fremgår katoliciteten af slutningen på CA's 1.del: "Dette er i hovedsagen summen af vor lære, i hvilken det kan ses, at der ikke er noget, som afviger fra skrifterne eller fra den katolske kirke eller fra den romerske kirke, såvidt den er os bekendt fra kirkefædrene". Vi bemærker her ordet "katolsk"! I øvrigt understreges kontinuiteten med Skriften, med kirkefædrene, ja endog med den romerske kirke, dog kun for så vidt, som den er i overensstemmelse med kirkefædrene. Hele uenigheden drejer sig i virkeligheden kun om "nogle få misbrug", som er kommet til efter kirkefædrene, og som nu bør udrenses. Man ønsker blot, at biskopperne ville "vise en sådan mildhed, at de på grund af bekendelsen, som vi netop har oplæst, talte vore".

Til slut skal også art.7 "Om kirken" nævnes. Her hedder det, "at der bestandig vil forblive én, hellig kirke"²³. Denne ene, hellige kirke, som altid vil forblive, kan naturligvis ikke være nogen anden end den, der i følge de første artikler er i consensus med de oldkirkelige læreafgørelser. Dette har betydning for forståelsen af samme artikels udsagn: "Til kirkens sande enhed er det nok (*satis est*) at være enig om evangeliets lære og om sakramenternes

²⁰ Luther selv er ikke blind for, at også Bibelen er tradition - visse skrifter endda dårlig tradition. Når han over for romerkirken så stærkt hævder skriftprincippet, skyldes det, at det var den eneste måde, hvorpå han kunne fastholde romerkirken på den apostolske tradition. Tilsyneladende var det romerkirken, der støttede sig til traditionen, men i virkeligheden var det den, der havde forladt den, og for at føre den tilbage til åbenbaringens sandhed måtte Luther lægge så stærk vægt på den sande tradition, Den hellige Skrift.

²¹ *Corpus Reformatorum* 24,399: *Omnes esse debemus catholici*. Cit. efter *Werner Elert*, s. 241.

²² *Leif Grane*: *Confessio Augustana*. Oversættelse med noter. Kbh. 1959 og senere udgaver.

Hvad Den Danske Kirke står for. Ved udgiverne af Kirkens Ja og Nej. Kbh. 1965 og senere udgaver.

Regin Prenter: Kirkens lutherske bekendelse. En aktuell teologisk udlægning af den augsburgske bekendelse. Udg af Udvalget for konvent for Kirke og teologi. Fredericia 1978.

²³ "...una sancta ecclesia perpetuo mansura sit."

forvaltning. Det berømte "satis est" betyder altså ikke, at det er nok at være enig indbyrdes; man skal også være enig ikke alene med CA²⁴, men også med den gamle kirke²⁵.

Reformatorerne vilje til katolicitet kan sammenfattes i følgende: For at være sand og kristen må kirken være katolsk, og det indebærer, at den må have:

- A. Universalitet -
 - 1. tidsligt: til alle tider indtil verdens ende.
 - 2. geografisk: i alle lande, på alle steder, overalt.
 - 3. kirkeligt: også uden for den lutherske kirke.
- B. Kontinuitet -
 - 1. consensus med
 - a. Skrift (sola scriptura, skriften norma normans)
 - b. kirkefædre
 - 2. consensus vedrørende
 - a. lære (doctrina evangelica)
 - b. ordning (disciplina apostolica)
 - 3. Herved opretholdes kirkens
 - a. autenticitet
 - b. sandhed
 - c. ægthed.
- C. Fylde -
 - 1. kirken har den hele sandhed (den hele Kristus, det hele evangelium)
 - 2. kirken har den fuldkomne sandhed (retfærdiggørelse ved troen alene)
 - 3. kirkens sandhed er én.

Ret beset er reformatorerne og bekendelsesskrifternes evangelisk-lutherske kirke den mest katolske af alle kirker. Den er med sin universalitet, kontinuitet og fylde så at sige kirken i centrum - via media i økumene og burde i den økumeniske samtale spille en afgørende rolle. Spørgsmålet er så blot, om en sådan reformatorerne og bekendelsesskrifternes kirke stadig eksisterer i virkelighedens verden.

Olav Fog

sognepræst, Blaaahøj

ER GRUNDTVIG KATOLSK?

Spørgsmålet bør besvares med et ja - og så dog alligevel! Grundtvig var så meget og ændrede sig ganske meget i årenes løb.

Derfor de senere - egentlig ret ørkesløse - diskussioner om årstal i Grundtvigs liv og tankegang. Ikke desto mindre kan der sættes nogle

²⁴ Dette gælder også art. 5 om det kirkelige embede. At være enig om evangeliet og sakramenterne inkluderer også enighed om embedet og vel at mærke embedet som det kendes i oldkirken. Det samme gælder naturligvis også art. 10 om Herrens nadver. Bl.a. dette betyder kontinuiteten og katoliciteten, som den danske evangelisk-lutherske folkekirke bekender sig til.

²⁵ Leuenberg Konkordien kan således ikke være gyldig efter evangelisk-luthersk forståelse.

årstal på i besvarelsen af ovennævnte spørgsmål.

Grundtvigs ret fromme barndom og hans temmelig ugudelige studentertid kan nogenlunde forbigås. Det kan hans såkaldte bibelkristne periode også. Om denne periode skal ellers betones, at da skrev han sine mest gedigne prædikener.

Spørgsmålet om Grundtvigs katolske syn besvares ofte med henvisning til hans lange "Romer-Vise". Han lod digtets 17 første vers slutte med dette omkvæd:

"Så vel må med fædre
Vi bede: Gud bedre,
Gud fri os fra Rom"

Attende og sidste vers sluttede dog noget anderledes:

"Tak ske vore Fædre
For vi har det bedre!
Gud fri os for Rom"

Det skal bemærkes, at digtet er skrevet i et reformationsår, og så skal det huskes, at digtet handler lige så meget om det romerske - kunne også være tyske - skoleæg, som om det kirkelige.

Unægtelig siges dog også skrappe ting om den romerske kirke. Den benævnes ligefrem "Skøge", hvilket udtryk gentages ved andre lejligheder. Grundtvigs overbevisning var, at det tredje menighedsbrev i Åbenbaringsbogen handlede om den latinske kirke, og i dette menighedsbrev omtales "Skørlevned".

Når Rom nævnes, er det dog mere kirken som "papistisk" end som katolsk. Det kneb Grundtvig meget at skelne mellem de to ord. Dogmatisk var forskellen ham klar nok, men i praksis ikke.

Grundtvigs lille skrift "Kirkens Gienmæle" (1825) fremhæver et vigtigt synspunkt, nemlig det katolske.

Hvordan man så end ellers vil vurdere det lille kampskrift - dette var det jo - kan man ikke komme uden om den katolske opfattelse. Allerede i forordet nævnes den "almindelige Christenhed".

I selve skriftet er Grundtvig inde på, at nok er der med rette protestret mod pavedømmets misbrug, men de reformatoriske bekendelsesskrifter har på ingen måde villet "løsrive sig fra den eneste sande almindelig (catholsk) christelige Kirke".

Foruden Den hellige nadver var dåbspagten noget fundamentalt. Dåbspagten rummer den apostolske trosbekendelse. Da ordet "almindelig" er en oversættelse af "katolsk", er Grundtvig i denne fundamentale opfattelse ganske katolsk.

Bebrejðende kunne Grundtvig påtale, at Luther ændrede ordet til "kristelig", men han fandt dog Luthers hensigt forståelig. Alligevel skal man ikke ændre dåbspagtens ord, der efter hans soleklare opfattelse var sagt af Jesus. Ordene skal naturligvis oversættes til modersmålet, men oversættelsen skal være tro mod det oprindelige.

Grundtvigs ven og medstrider, Jacob Lindberg, havde kæmpet for næsten hvert bogstav i trosbekendelsen, f.eks. at det hedder "almægtigste" og ikke "almægtige".

Så nøje tog Grundtvig det dog ikke. Han understregede, at det er ordets indhold og ikke selve ordets "lyd", det kommer an på. Heri har han ret. Når vi ikke mere siger "helvede", men "dødsriget", er det i erkendelse af, at de fleste nu ved "helvede" forstår fortabelse, og dette er altså ikke, hvad der oprindeligt lå i trosbekendelsens ord.

I sine senere år generede det ikke Grundtvig at lave forskellige ændringer i dåbspagtens ordlyd. I al fald

ved sine private husandagter lavede han forskellige "private" ændringer.

I den tredje trosartikel sagde han: "den Helligånd, hele den hellige Menighed, de Helliges Fællesskab, Syndernes Forladelse, Kødets Opstandelse og dets evige Liv".

Ordet "katolsk" blev altså undgået, men i ordet "hele" blev det katolske faktisk fremhævet.

Når ordet "katolsk" øjensynligt er et problemfyldt ord, skyldes det, at det er blevet taget synonymt med "romersk". Omtrent som det er gået med benævnelsen "evangelisk-luthersk"! Det er også blevet en partikulær betegnelse.

Grundtvig betragtede sig som en Luther-ane. Han betragtede sig - med endnu mindre ret - også som en Skjalm Hvide-ane.

Grundtvig har virkelig skrevet og prædikeret meget om Luther. Efterhånden dog noget køligt og uengageret. Han betonede mere og mere, at den lutherske reformation var blevet fortsat i det 19. århundrede. Underforstået ved ham.

En reformation er ikke noget nyt. Tværtimod er det noget ældre, der drages frem og betones. I begrebet reformation ligger således, at det alene er misbrug, der ønskes afskaffet, men ikke det sande, gamle, det oprindelige.

Dermed hævdede Grundtvig det ægte katolske, som ikke kan fornægtes af troende kristne.

Der skete i sidste århundrede en afsporing af det nye, reformatoriske, og Grundtvig var ikke uden skyld deri.

Det havde ramt Grundtvig, at han og vennen Lindberg var blevet beskyldt for at være "katolske", forstået som romersk.

Biskop Martensen havde citeret en svensker, at der gik en katolsk

luftning over Europa. Svenskeren tænkte nok især på Puseyismen i England og Irvingianismen i Skotland, men Martensen overførte udsagnet på også Grundtvig. Han blev stemplet som katolsk!

I vide kredse var Grundtvig længe blevet betragtet som "skjult katolsk". Det var de da toneangivende teologers opfattelse, at dersom Skriften ikke måtte forblive fundament for kirken, ville troen blive præget af det katolske.

Det - som Grundtvig gjorde - at betone dåb og bekendelse som kirkenes fundament, var for modstanderne at prioritere traditionen.

Ganske vist ville Grundtvig ikke selv bruge ordet "tradition" - i dets efterhånden meget udflydende betydning - men han knyttede til ved ordets latinske betydning. Vitterlig var dåb og bekendelse overgivet os. Ellers havde vi simpelthen ingen kristen kirke.

Heri var Grundtvig aldeles katolsk. Naturligvis accepterede han dog ikke dermed enhver tradition. Dette gjorde han netop ikke. Men altså i det fundamentale var han katolsk.

Grundtvigs fejlsyn var, at han mere og mere talte om papisme. Dette var faktisk et nedsættende udtryk. På en måde dog nok noget rammende, idet papisme ikke uden videre er synonymt med katolicisme. Romerkirken kan bestemt ikke have eneret på at være katolsk.

En lang tid kunne Grundtvig godt skelne mellem "katolsk" og "papistisk", men som årene gik, kom det til at knibe for ham. Bestemt ikke fordi han var luthersk. Tværtimod - igen som årene gik - jo mindre luthersk han talte, des mere antipapistisk skrev han.

I mange henseender var Grundtvig

- ingen tvivl derom - et geni, men hans ret vanskelige og intolerante natur gjorde, at han kun godtog sit eget, og til sin ulykke havde han mange rygklappere. Han blev betragtet næsten som en profet i alle ting, og dette var han aldeles ikke. Det skal indrømmes, at han også i sine sene år kunne præstere meget, men hans prædikener blev tyndere og tyndere. Saglig argumentation havde til lige aldrig været hans stærke side. Det dogmatiske - som en helhed - interesserede ikke ham. Noget dogmatisk - i enkeltheder - har han udtalt sig klart om. I hans kæmpeproduktion vil man dog i al fald i 6-8 bøger møde meget, som er af dogmatisk karat. Også om det katolske. Omend noget plettet af hans "papistiske" afvisning. Mærkeligt nok - for han ønskede ellers altid også at være historiker.

I Grundtvigs ret høje alder (1854) kom dogmet om Jomfru Marias ubesmittede undfangelse. Hvad han mente derom, kan læses i hans prædikener fra den tid og tiden derefter. Dogmet var ham en vederstyggelighed.

Alligevel: her blev Grundtvig sin grundtanke tro. Der er forskel på kirke (tro) og skole (lære). Logisk kunne han derfor ikke afvise dogmet som ukristeligt, for det stred ikke imod dåbspagten.

Alligevel blev praksis noget anderledes end teorien. Det var svært for ham at se dogmet som kun en særsindet skoleopfattelse. I "Christenhedens Syvstjerne" (1. udg. i bogform 1960) er han ret skarp. Nogle strofer lyder:

"Og 'Vorfrue' sat på Noder
Himlens Dronning og Guds Moder,
Havets Stjerne, Naadens Væld."

Næsten tilsvarende skrives om den tyske menighed. Mærkeligt nok lidt skarpere:

"Let af Tro, vor Sjæls Veninde,
Havfru skøn i Hjerter-Sø,
Digtes kan der en Gudinde,
Just som af Maria-Mø,
Som 'Vorfrue' sat på Noder,
Himlens Dronning og Guds Moder,
Havets Stjerne, Naadens Væld!"

I mange af sine tidligere udtalelser om papisteri, hvor Grundtvig opremsede pavekirkens misbrug, nævnte han ikke Jomfru Maria, men siden gjorde han det altså. Hans klareste udtalelse mødes nok i en Bebudelsesprædiken fra 1855.

Det pavelige ufejlbarhedsdogme 1870 var naturligvis også Grundtvig til stor anstød. Da han kort efter døde, er det begrænset, hvor meget han fik skrevet derom, men dogmet havde jo længe ligget i luften.

Grundtvig ville ikke kalde paven antikrist, før det blev konstateret, at dogmet stred imod dåbspagten, men igen var hans praksis anderledes end hans teori.

Teorien tilkendegiver dog fortsat det katolske, mens praksis er vendt mod det papistiske (romerske)!

For så vidt kan altså konkluderes, at Grundtvig forblev "katolsk". Ikke kun - som modstandere ironiserede - "i hovedet", men også i tro. Hvordan kunne han også være anderledes, han, som har gendigtet så mange græske og latinske hymner!

På ét punkt kan der måske alligevel sættes et spørgsmålstejn ved det katolske hos Grundtvig i hans alderdom. Det er hans menighedssyn. Og her er det teorien, det er galt med. Praksis i Vartov var sikkert ganske god.

Grundtvig vidste, at menigheden i forhold til Kristus er bruden, men hans senere udtalelser derom er noget sammensurium. Han gik ud fra det kvindelige, men da han kunne nævne

både Jomfru Maris, den kanaanæiske kvinde, Eva og andre bibelske kvinder sammen med flere nordiske gudinder, blev hans menighedssyn således præget af hans kvindesyn.

Dette er ikke katolsk, men da det er en gammel mands tanker, kan det med god vilje nok betragtes som en detalje. Lad det derfor gerne blive betonet, at Grundtvig var katolsk. Trods hans sammenblanding af katolicisme og papisme.

I øvrigt havde han vist heller ikke noget særligt personligt kendskab til den romerske kirke. Den romersk-katolske kirke i Danmark var meget lille. Først i århundredets sidste halvdel begyndte den at vokse noget. Så Grundtvigs kirkelige anskuelse var et indre anliggende. Hans modstanderskriftteologerne - var gennemgående lige så energiske som han til at sammenblande "katolsk" og "papistisk". Og "papisterne" gjorde egentlig det samme.

Grundtvig var katolsk deri, at

ER DEN DANSKE KIRKE KATOLSK?

I 1962 blev der holdt kirkedage i Betlehems kirke og dér talte jeg om dette emne. Det var jo længe før FKF blev til, men vi var altså den gang nogle, som havde det samme syn, som bærer FKF i dag.

Jeg svarede ja på spørgsmålet ud fra den augsburgske konfession, den lutherske bekendelse fra 1530, som også er antaget af den danske kirke, og hvori bekendelsen til en hellig katolsk kirke fremsættes. Katolsk betyder jo den ene sande kirke, bygget på den ene Jesus Kristus, Guds Søn, hvis åbenbaring rummer den hele fulde sandhed til liv og frelse for alle mennesker.

De lutherskes adskillelse fra den

han ville tilbage til modernismen i Jerusalem. Der hvor den apostolske trosbekendelse først lød. Den blev så videregivet, og dermed forblev den kristne menighed katolsk. Trods alle papistiske og protestantiske misbrug. Den hellige, almindelige (katolske) menighed forblev en realitet. Reformation var jævnligt nødvendig. I de forskellige kirker. Herrens kirke var der dog stadig. Dét var katolicitet!

Trods et enkelt notabene - det nævnte om hans ret forvirrede menighedssyn i sin alderdom - kan det hævdes: han var katolsk!

"Men Kirken den er dog kun én,
ét Navn i alle Munde,
til Grundvold Gud har lagt en
Sten,

som rokkes ingenlunde;"

(Salmebog nr. 287)

Jørgen Emanuel Hansen

2.præst ved Haderslev domkirke
og hospitalspræst ved Hertug Hans
Hospitalskirke, Haderslev

romersk katolske kirke beroede ikke på fornægtelse af den ene sande kirke. Den fremkom ved pavemagtens udelukkelse af de lutherske fra kirkefællesskabet. Den augsburgske bekendelse gør gældende, at der i den lutherske lære ikke er noget, der afviger fra skrifterne eller fra den katolske kirke eller fra den romerske kirke. Hele uenigheden drejer sig om nogle få misbrug, som uden sikker autoritet har indsneget sig i kirkerne. Luther sagde selv, at han gerne bøjede sig for paven, blot denne tilfødte evangeliets frie forkyndelse.

Det bekendelsesmæssige grundlag for en luthersk kirke fastholder altså troen på den katolske kirke, forstået

som den eneste sande kristne kirke, med Jesus Kristus som hovedhjørnestenen, bygget på profeters og apostles grundvold.

Såvidt min redegørelse fra 1962. Der er jo sket en hel del i kirkelig henseende siden den tid. Den rom.-kath. kirke har taget meget store skridt i retning af at tydeliggøre sit bibelske og evangeliske grundlag og den dertil svarende praksis. Den har vist en hel ny åbenhed og broderlighed over for de reformatoriske kirker. Disse har på deres side vist åbenhed og voksende forståelse for rom.-kath. indstilling og synspunkter.

Den danske folkekirke har tilsyneladende ikke været meget engageret i denne bevægelse. De dominerende standpunkter og den deraf følgende praksis har snarere været præget af nationalistisk selvtilstrækkelighed og provincial tillukkethed over for andre kristne samfund.

De sædvanlige slagord om frihed og rummelighed har ført til udpræget fornægtelse af bibelske og bekendelsesmæssige grundsætninger. De økumeniske bestræbelser har måske i nogen grad mere været præget af holdningsløshed og tolerance end af lydhed mod Guds åbenbaring.

Den åbenbare tendens i den danske folkekirke synes at være modvilje og fornægtelse af katoliciteten og voksende fastholdelse ved kirkens nationale særpræg. Andre kristne samfunds synspunkter og bestræbelser er ligegyldige og uvedkommende. Det er kun de indenlandske synspunkter og bestræbelser, der tæller. Med ulidelig monotoni bliver det gentaget, at ingen kan tale på folkekirkens vegne. Tilbøjeligheden til at betragte folkekirken som statens politiske organ til varetagelse af befolkningens religiøse behov synes at være voksende. Hele befolkningen skal med ubetydeli-

ge undtagelser anses for kristen, eftersom den er barnedøbt. Derfor vil dåbens konsekvens i retning af et helligt liv i overensstemmelse med Guds vilje næsten med nødvendighed afstreges.

Disse forhold gør det ikke lettere at fastholde, at den danske folkekirke er katolsk.

Hvad angår vort syn på folkekirken må det slås fast, at alt, hvad der har med den at gøre som et statsligt, politisk, administrativt apparat må afvises og anses for sagen uvedkommende. Ordet kirke betyder som bekendt, hvad der hører Herren til. Kirken er skabt af Gud ved evangeliet og sakramenterne, og den opholdes ved hans styrelse ved Helligånden, ved hans nærværelse i gudstjenesten, ved hans indgriben og hans nyskabelse af de kristne. Kirken er Kristi legeme, Guds folk, delagtig i himmelsk borgerskab, i den frihed og fred, som kun findes dér, hvor Gud hersker i menneskers hjerter og i deres indbyrdes fællesskab.

Denne kirke er én, hellig, katolsk og apostolisk. Den er kendelig som lyset i verden; den skinner som staden på bjerget. Den er kendelig på forsamlingen af døbte, hellige, der lever af evangeliets vidnesbyrd, af det hellige brød og den hellige vin, og som frembærer bønner og lovprisninger til Herren. Vi vover at bekende, at vi tror, at Herren lader denne kirke træde frem i vort folk. Vi er jo i den situation, at den danske stats grundlov omtaler kirken. Den evangelisk lutherske kirke er den danske folkekirke, står der. Denne formulering griber tilbage til reformationen, hvor den lutherske kirke med kongen som øverste leder proklameredes som den eneste tilladte religion i Danmark. Denne proklamation var rettet mod den katolske kirke,

som nu forkastedes og udelukkedes af Danmark.

Samtidig afskaffedes ordet katolsk om kirken, som det hidtil havde lydt i de oldkirkelige bekendelser, der havde og stadig har gyldighed i den danske kirke. Det erstattedes af ordet almindelig. Derfor er katolsk i dansk sprogbrug blevet ensbetydende med rom.-kath.

Dette har måske også medvirket til at betragte folkekirken på linie med den almindelige undervisningspligt og den almindelige sygesikring. Denne udvikling har måske ført til, at noget centralt og væsentligt ved den kristne kirke er gået tabt i den almindelige danske bevidsthed. Katolsk understreger kirkens altomfattende overnationale, universelle karakter. Det gør almindelig næppe. Det forekommer mig betydningsfuldt at generobre den sande betydning af ordet katolsk i Danmark. Særlig med henblik på den provinsielle tankegang, der indskrænker den danske kirke til et særpræget nationalistisk fænomen.

M.h.t. det lutherske kan der måske være grund til at opfriske reformationens faders egne udtalelser om dette emne: "Jeg beder om, at man tier med mit navn og ikke kalder sig luthersk, men kristen. Hvad er Luther? Læren er jo ikke min. Paulus ville ikke tillade, at de kristne kaldte sig paulinske eller petrinske, hvordan skulle så jeg usle stinkende ådsel nå dertil, at man kaldte Kristi børn ved mit elendige navn? Kristus alene er vor mester.

En dansk præst eller teolog kan næppe åbne munden uden at påberåbe sig Luther. Ingen kyndig vil formentlig nægte, at Luther var en betydningsfuld lærer i den kristne kirke. Hans skriftlige efterladenskaber er jo formidable. Denne enorme papirdynge kan vel ikke indeholde lutter guld-

korn. Ovenstående citat er måske ét af dem. Det har man ikke lagt sig på sinde i den danske kirke.

Vi gav udtryk for, at den danske kirke, for så vidt den er en del af Kristi folk på jorden, er katolsk. Katoliciteten omfatter ikke blot den romerske kirke; men hver eneste del af Guds hellige folk, som har del i Kristi legeme. Hvilke konsekvenser får det for os som medlemmer af den danske folkekirke?

1) Alle medlemmer af Guds kirke er vore brødre og søstre. Vi står over for en enorm række konfessionelle, organisatoriske, administrative og nationale skillelinier. Det står ikke i vor magt at afskaffe dem. Men en del af vore medborgere i dette land står uden for folkekirken. Bør vi ikke, så vidt det står til os, søge forbindelse og fællesskab med dem, der er kristne?

2) Den lutherske kirke er afspaltet fra den rom.-kath. kirke. Vi har strejft den aktuelle situation mellem de to kirker. Bør vi ikke overveje, om de forhold, der førte til adskillelse i 1500-tallet, stadig er til stede? Er de forhold, som også i dag adskiller os, så betydningsfulde, at de begrundet fortsat adskillelse?

Biskop Græsholt udtalte i Kristeligt Dagblad i forbindelse med de danske bestræbelser i økumenisk retning, at ophævelse af de konfessionelle skillelinier kan vi først vente ved Kristi genkomst. Det er sikkert særdeles fornuftigt og nøgternt set. Men er det ikke udtryk for mistillid til sandhedens genemslagskraft og Guds magt?

At Guds kirke er katolsk, fremgår med al tydelighed af evangelierne og hele NT. Jeg er sandheden, siger Kristus. Hele sandheden er sammenfattet i ham. Intet menneske når frem til Gud uden ved ham. Derfor er

kirken, gudsfolket, et folk; derfor er kirken katolsk.

Men vi kan ikke ophæve historien, heller ikke kirkehistorien. Og den melder om en endeløs kæde af modsætninger, spændinger, splittelser, ekskommunikationer, religionskrige. Den melder dog også om tilnærmelser, genoprettelser af brud, nyskabelser af fællesskab. Vor egen tid er vidne til et stort antal bestræbelser for at komme hinanden i møde, forsøg på at udrede modsætningerne, forstå hinanden, søge fællesskab med hinanden.

Virkeliggørelsen af katoliciteten kan nok forekomme os håbløs, ja umulig. Men sandheden er kun én. Alt, hvad der står i modsætning til den ene hellige, katolske kirke, beror på

synd, på frafald fra den ene sandhed.

Den sandhed, Jesus åbenbarer, kan ikke skilles fra kærligheden. Erkendelsen er begrænset til fornuften. Kærligheden er nok mere omfattende. Når Gud griber ind, vil han vække kærligheden i meneskers sind, kærligheden til Gud og til brødrene. Når de modsætninger, vi erkender med vor fornuft, gennemglødes af den guddommelige kærlighed, så sker der måske dette, at modsætningerne mildnes. Jo dybere vi trænger ind i fællesskabet med vor himmelske Herre, desto stærkere bliver viljen til at tænke hans tanker og se på brødrene med hans øjne. Måske gemmer løsningen på katolicitetens uløselige knude sig her.

*Johs. M. Nielsen
pastor emer. tidligere Tårnby
Herrestrupvej 24, Dianalund*

TIL KALENDEREN

Retræte 24.-27.sept. på Ømborgen. Retræten er for både mænd og kvinder og ledes af Peter Østerby-Jørgensen. Knud Christensen vil som køkkenchef lave det hele så billigt som muligt. Skriftlig tilmelding til pastor Poul Exner, Gymnasievej 4, 2620 Albertslund.

Kirkestævne fredag d. 29. sept. kl.19 i Opstandelseskirken, Albertslund. Generalvikar Poul Marx: Hvad sagde de danske biskopper ved pavebesøget?

Højkerkeligt præstekonvent mandag d. 2.oktober i Blaahøj.

Kl. 11.00 messe i Blaahøj kirke. Præd.: Poul Exner.

Kl. 12.30 frokost (medbragt mad) i præstegården

Kl. 14.00 foredrag. Poul Exner: Ritualfundamentalisme

Kl. 16.30 vesper i kirken.

Kirkestævne søndag d. 5.november kl.14 i Skt. Jakobs kirke. Hvad gør vi med pavens udrakte hånd?

BOGNYHEDER:

C.B.HANSEN: Gammel tro - tænkt påny.

Ca. 100 s. Bogladepris: kr. 112.50. Abonnements- og medlemspris kr. 75.00. Udkommer sidst i august. RE-FORMATIO's FORLAG.

OLAV FOG: Den danske højmesse. Forslag til en ny højmesseliturgi.

Udgivet af en kreds i folkekirken. 40 s. Pris: kr. 35.00.

Fås hos sognepræst Jørgen Glensthøj, Borum, 8471 Sabro.

RESERVERET POSTVÆSENET

RE-FORMATIO

udgives af

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Ansvarshavende redaktør:

Sognepræst *Knud Christensen*,
Kirkegade 9, 3600 Frederikssund.
Telefon 42 31 03 39

Redaktionsudvalg:

Sognepræst *Ole Skjerbæk Madsen*,
Åboulevarden 18, 2.th., København V.
Pastor *Anders Studsgård*,
Havervad 7, 6780 Skærbæk.
Pastor *Poul Ulsdal*,
Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Sognepræst *Peter Østerby-Jørgensen*, Galtrup,
7950 Erslev Mors.

Ekspedition:

Bladet koster 60 kr. årligt i abonnement, — for
studerende 40 kr. årligt. Beløbet indbetales til
FKF's regnskabsfører, ingeniør *Carl Gustav Pe-
tersen*, Bellisvej 12, 3600 Frederikssund
Telefon 42 31 69 78 — Postgiro 2 08 81 42.

Fællesskabet

KIRKELIG FORNYELSE

Formand:

Sognepræst *Olav Fog*,
Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330 Brande.
Telefon 75 34 50 61

Bestyrelse iøvrigt:

Sognepræst *Poul Exner*, næstformand,
Gymnasievej 4, 2620 Albertslund.
Sygeplejerske *Anna C. B. Hansen*,
Solvangsvej 26, 8400 Ebeltøft.
Kirketjener *Kate Pedersen*, Storkens Kvarter
5 B, 2620 Albertslund.
Sognepræst *Hans Jørgen Thorsgaard Mortensen*,
Præstegården, 7990 Øster Assels.
Medlemmer betaler 160 kr. årligt til fællesska-
bet. Dette beløb omfatter også abonnement på
Re-formatio. Ægtepar 190 kr. Studerende og
pensionister betaler 80 kr. for enkelt medlems-
skab. Pensionistægtepar 95 kr.
Re-formatio's Forlag:
Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE's forlag
Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330 Brande.
Telefon 75 34 50 61
Ekspedition og daglig ledelse:
Poul Ulsdal, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Telefon 75 13 81 05 — Postgiro 5 61 60 50.

INDHOLD — NR. 3 — AUGUST 1989 — 32. ÅRGANG

Daglig bøn for kirkens fornyelse	53
<i>Olav Fog</i> : Vi er høj-kirkelige!	54
<i>Poul Exner</i> : Frie og i live.	59
<i>H. C. Christensen</i> : Jorden tro.	61
<i>Helge Tagatz</i> : Vor kirkes katolicitet.	62
<i>Olav Fog</i> : Er reformatorerne katolske?	65
<i>J. Em. Hansen</i> : Er Grundtvig katolsk?	72
<i>Johs. M. Nielsen</i> : Er den danske kirke katolsk?	76
Til kalenderen.	79